

## Okmányvédelem, az NBSZ okmányvédelemmel kapcsolatos szakértői, hatósági tevékenysége

Hazai Lászlóné dr.<sup>1</sup>

### Absztrakt:

A tanulmány a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok által végzett, az okmányvédelemmel kapcsolatos szakértői, hatósági tevékenység általános bemutatásával, főbb jellemzőivel foglalkozik (Fogalmak, az okmányvédelem alapelvei, okmányvédelmi és okmányellenőrzési szintek jellemzői, hatósági tevékenység a biztonsági okmányokkal kapcsolatban, szakhatósági feladatkörök.)

**Kulcszavak:** biztonsági okmány, biztonsági papír, biometria

### Abstract:

Identity, authentication and higher document security are key-questions in connection with the security documents and other similar security products. The most important characteristics and principles carried out by our civil services connected with the expert and legal work on the field of document security are presented. The technical and governmental tasks of the Special Service for National Security are showed and discussed. Most important terms of the security of documents and the security methods are particularly analyzed.

**Keywords:** security document, security paper, biometrics,

---

<sup>1</sup> *Nemzetbiztonsági Szakszolgálat Szakértői Intézet, igazgató*

## Okmányvédelem, az NBSZ okmányvédelemmel kapcsolatos szakértői, hatósági tevékenysége

### 1. Fogalmak

#### 1.1. Az okmány

Az okmány alapvetően lehet okirat, oklevél vagy hivatalos jellegű irat.

*Okirat:* Hatóság vagy magánszemély által valaminek bizonyítására, igazolására, valamely tény megállapítására vagy valamilyen szándék, megegyezés, akarat nyilvánítására, rögzítésére – meghatározott formai tartalmi elemekkel rendelkező hivatalos (jellegű) irat. Az okirat lehet közokirat vagy magánokirat.

*Közokirat:* Olyan dokumentum, amit hatáskörébe tartozó feladatkörben bíróság, közjegyző vagy más hivatalos szerv, hatóság állított ki, minden más okmány *magánokiratnak* minősül.

#### 1.2. Biztonsági okmány

*A biztonsági okmányok védelmének rendjéről szóló 86/1996. (VI. 14.) Korm. rendelet a biztonsági okmány fogalmát az alábbiak szerint határozza meg:*

*„biztonsági okmány: a természetes és jogi személyekkel, tárgyakkal, objektumokkal közvetlen vagy közvetett kapcsolatban lévő olyan irat, amely tulajdonosának (birtokosának) személyét hitelesen igazolja, vagy jogosultságok gyakorlását, illetve kötelezettségek teljesítését teszi lehetővé, amennyiben az irat jogszerűtlen, illetve rendeltetésellenes használata nemzetbiztonsági, közbiztonsági-bűnügyi, igazgatási vagy egyéb nemzetgazdasági érdekeket súlyosan sérthet.”<sup>2</sup>*

A biztonsági okmányok körét a fent említett kormányrendelet 1. számú melléklete taxatív sorolja fel.

A biztonsági okmányok megjelenése, formája nagyon sokféle lehet: lap vagy füzet, esetleg könyv formátumú okmány, adathordozó. Leggyakrabban és többségükben még napjainkban is papír alapanyagúakkal találkozhatunk, illetve részben vagy egészben papír és polimer film vagy fólia kombinációjú termékekkel, de

---

<sup>2</sup> *A biztonsági okmányok védelmének rendjéről szóló 86/1996. (VI. 14.) Korm. rendelet (2014. 06. 27-én hatályos állapot)*

mára már széleskörűen elterjedtek a polimer fóliákból felépített, többrétegű biztonsági okmányok – plastik kártyák – is.

## 2. A főbb biztonsági okmányok védelmére ható tényezők

A történelem tele van a személyiségüket valamilyen okból megváltoztató, nyomait eltüntetni akaró, nem valós jogokat birtokló emberekről – hamis trónkövetelőkről, hamis nemesi cím bitorlókról, hatalmas vagyont felhalmozó csalókról – szóló esetekkel.<sup>3</sup> Egy másik személy személyazonosságának felvétele – az írott dokumentumok megjelenése óta – együtt jár a hamis okmányok megjelenésével. Az okmányok, dokumentumok hamisítása a legrégebb bűncselekmények közé tartozik. Az okirat-hamisítás és az ebből adódó probléma a történelem során többször is jelentős méretet öltött, és a legkülönbözőbb okmányok, iratok, értékcikkek (bélyegek) széles körére, illetőleg az értékpapírok, bankjegyek és egyéb fizető eszközök hamisítására is kiterjed.

A *biztonsági okmányok* védelmének technikai megoldásainál meghatározóak voltak az értékpapíroknál és a papírpénznél alkalmazott és bevált biztonsági megoldások. A nyomtatás, a nyomdatechnikai eljárások ipari elterjedésével, fejlődésével, ezen nyomdatechnikai termékek védelme együtt fejlődött. Ez leglátványosabban az értékpapírok, a papírpénz védelménél mutatható ki. Nagyon sok közös technológiai, biztonsági megoldás, elem jelenik meg a fejlődés során, ezen termékek hamisítás elleni védelmét illetően. Az egyik leglátványosabb közös elem a *biztonsági papír* és a benne lévő biztonsági elemek, megoldások.

Az *értékpapír* – amely valamilyen vagyonnal kapcsolatos jogot megtestesítő forgalomképes okirat – kialakulása a papírpénz megjelenése előtti időszakra tehető. Az értékpapírban foglalt vagyoni, tulajdoni jogokat, követeléseket a kezdeti időszakban kézzel írt papírokon jelenítették meg. Az értékpapírok nagyobb tömegű elterjedése és a nyomdaipar fejlődésének következtében a nyomdai előállítás vált általánossá, de ezzel azonban együtt járt a hamisítványok megjelenése is.

---

<sup>3</sup> BRIAN Innes (2006): *Csalók &\_hamisítványok. A világ leghíresebb csalásai. Budapest, Athenaeum 2000 Kiadó.*



1. ábra: Kincstári utalvány 1849-ből, biztonsági elemeket még alig tartalmaz (pl. egyedi grafika).

A bankjegyek, a papírpénz megjelenése 1716-ra tehető.<sup>4</sup> Ekkor még jellemzően a helyi bankok adták ki a papírpénzt és csak később, szintén a tömeges elterjedés és az ezzel párhuzamosan terjedő hamisítás eredményeként kerül a pénzjegynyomtatás az egyes államok, hatóságok és bankszövetségek hatáskörébe. Természetesen, ahogy nőtt az előállított mennyiség és a forgalmi jelentőség, nőtt a hamisítványok megjelenésének, elterjedésének kockázata és így egyre több hamisítás ellen védelmet biztosító technikai megoldás alkalmazására volt szükség az előállítás során.



2. ábra: Német bankjegy 1910-ből. Magas technikai színvonalú, a hamisítás ellen napjainkban is alkalmazott, megfelelő védelmet nyújtó biztonsági elemekkel.

---

<sup>4</sup> Uo.



3. ábra: A hamisítás ellen védelmet nyújtó elemek: kombinált, árnyalatos vízjeles papír; egyedi rajzolatú és pozitív-negatív gilos elemeket is tartalmazó grafika; metszetmélynyomtatás (intaglio)

Útleveleket, amely az egyik legfontosabb – és a legjobban védett – biztonsági okmány, már a középkorban is használtak a követek személyazonosságának igazolására, diplomáciai védelmére abban az esetben, ha átléptek más felségterületére. Ebben az időszakban ezek az úti okmányok nagyméretű személyes ajánló levelek voltak, amelyeket kezdetben pergamenre írtak, majd később papírra, és esetenként hitelesítő pecsétekkel láttak el. Az a tény, hogy nagyon sokfajta útlevelet, úti okmányt, passzust használtak, akkor még nem okozott problémát, hiszen az utazás csak egy szűk kör – a kiváltságos osztály tagjainak, tisztségviselőinek, kereskedőinek – privilégiuma volt. A XIX. század fellendülést hozott az utazás terén, és ez elindította azt a folyamatot, amely a biztonságot kiemelten fontos szempontként kezelő, de az utazó állampolgárok szabadságát biztosító, nemzetközileg egységes ellenőrzési szempontok, technikai feltételek kidolgozásának megkezdését jelentette.

A papír borítójú, füzet (könyv) formátumú útleveleket 1877-ben adták ki először,<sup>5</sup> ezek az okmányok még csak néhány biztonsági elemet tartalmaztak (ezeket kezdetleges technológiai megoldások jellemezték). Csak 1915-től írták elő kötelező jelleggel az útlevel tulajdonosa fényképének beragasztását az útlevelekbe<sup>6</sup>, amely így már lehetővé tette (segítette) az okmányok tulajdonosának azonosítását és ezekben az útlevelekben már több biztonsági elemet is találunk.

---

<sup>5</sup> [http://www.mult-kor.hu/20100204\\_kis\\_magyar\\_utleveltortenet](http://www.mult-kor.hu/20100204_kis_magyar_utleveltortenet)  
(Letöltve: 2013. 03. 13.)

<sup>6</sup> BENCSIK Péter (2003): *A magyar úti okmányok története 1867-1945.* Budapest, Tipico Design Kft.



4. ábra: 1927-ben gyártott (M. kir. állami nyomda. 2647/1927 impresszum számú) papír fedelű, füzet formátumú, fényképes útlevél (nedves bélyegző és ringli fénykép biztosítással)

Az 1927-ben előállított útlevél néhány okmánybiztonsági jellemzője:

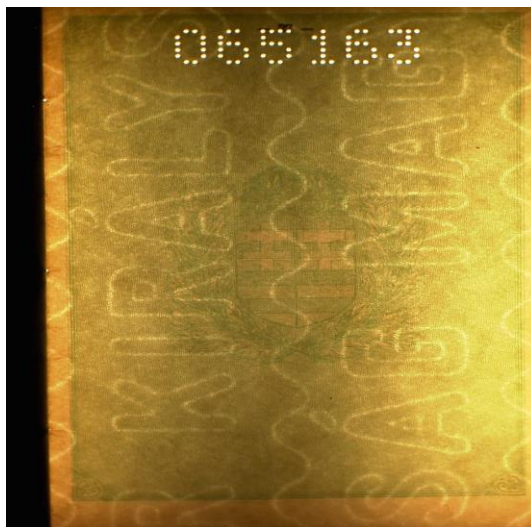
5. ábra: A fényképeket ringlivel rögzítették, a füzetlapokat átfűzték (egyszerű, kétöltéses spárgavarrással) és a hátsó oldalon egyedi, dombornyomott körcímkével biztosították.





6. ábra: Egyedi  
rajzolat a belső  
lapokon

7. ábra: Vízjellel készült  
papír és minden oldalon  
perforált sorszámozás



A tíz évvel később, az 1937-ben készült útlevelemben – amely géppel varrt füzet formátumú, textil fedeles, fényképes okmány – már lényegesen több, a hamisítás ellen védelmet nyújtó biztonsági elem is megtalálható.



*8. ábra: 1937-ben gyártott (M. kir. állami nyomda. 2533/1937 impresszum számú), a Magyar Királyi Rendőrség Budapesti Főkapitányságának útlevél osztálya által kibocsátott diplomata útlevél*

Az 1937-ben előállított útlevél néhány okmánybiztonsági jellemzője:

*9. ábra: Arany fólia nyomat a fedélen*







10. ábra: Egyedi rajzolat a belső lapokon



11. ábra: Vízjellel készült papír és minden oldalon perforált sorszámozás (ugyanaz a vízjelgrafika található az 1910-ben készült útlevélben)



12. ábra: Az útlevél tulajdonosa és a vele együtt utazó fényképének biztosítása (különböző biztonsági elemek - száraz és nedves bélyegző együttes használata, speciális, egyedi fóliás fénykép-biztosító szög)

Magyarországon hasonló, az előzőekkel egyező technológiával és biztonsági megoldásokkal készült útlevelek kerültek kibocsátásra a II. világháború utáni években is egészen 1954-ig. Ezekben a Magyar Állami Nyomda a megjelölt gyártó, míg az 1954-ből származó útlevelekben már a Magyar Nemzeti Bankhoz tartozó Pénzjegynyomda. Ekkor jelennek meg a magyar úti okmányokban a bankjegygyártásnál már alkalmazott biztonsági elemek és gyártási eljárások, mint a metszetmélynyomtatás, irisz ofszet alnyomat, pozitív és negatív vízjel. Az ipar fejlődése ezeket a termékeket, így az okmányok előállítását, technológiáját és védelmét is nagyléptékben és nagymértékben átalakította, illetve alakítja napjainkban is.

A XX. században a digitális forradalom eredményeként a számítástechnika robbanásszerű fejlődésével és a reprodukációs technikák széleskörű elterjedésével a hamisítók lehetőségei is megnövekedtek. A jól kiépített személyi számítógépek és perifériák (nagy sebességű processzor, nagy felbontású szkennerek, fotó minőségű nyomtató, képszerkesztő szoftver) elérhető áron megvásárolhatóvá, elérhetővé váltak. A hamisítók tehát egyre fejlettebb technikai eszközöket alkalmaztak, majd a házilagosan kivitelezett, egyedi hamisításokról a hangsúly fokozatosan a nyomdai, illetve a számítástechnikai rendszereken, korszerű másolótechnikai eszközökön elkészített nagyobb példányszámú hamisítások irányába tevődött át, és ez a folyamat napjainkra is jellemző. Az egyes bűnözői csoportok jól felkészült és jól felszerelt hamisítókat alkalmaznak, hamisítói csoportokat hoznak létre, illetve a hamisítványok létrehozásához széleskörű kapcsolatok kiépítésére törekednek.

A szervezett bűnözés és az illegális bevándorlás elleni harc fontos eleme a hamisításokkal szembeni védekezés, az *egységes okmányvédelmi és –ellenőrzési, valamint megfelelő biztonsági stratégia* kidolgozása. Az okmányvédelem területén dolgozó és a hamisítások felfedésén munkálkodó szakterületek-feladata ennek a kihívásnak megfelelni.

Ezen dolgoznak az e feladatra létrehozott és a témakörben munkálkodó nemzetközi szervezetek is. Ezek közül az egyik legjelentősebb a montreáli székhelyű ICAO (*International Civil Aviation Organization – Nemzetközi Polgári Repülési Szervezet*), melynek feladata a polgári légi forgalom biztonsági és liberalizálási elveinek megfelelő fejlesztésekre vonatkozó keretfeltételek kidolgozása.<sup>7</sup>

A biztonsági okmányok védelmére ún. *okmánybiztonsági elemeket* alkalmazunk. A biztonsági elemek kiválasztásánál, egy okmányvédelmi rendszerben való alkalmazásánál különböző szempontokat kell figyelembe vennünk. Ahhoz, hogy jól válasszuk ki az egyes védelmi jellegzetességeket, fontos tudni, hogy hogyan, mi ellen védekezzünk, fontos ismerni a hamisítás különböző kategóriáit, típusait, erre lehet felépíteni az okmányvédelmet.

---

<sup>7</sup> ICAO Memorandum (1990) Montréal, 14. Kiadás, pp. :5-14.

## **A biztonsági okmányok hamisításának kategóriái és ezek jellemzői**

A biztonsági okmányokat érintő hamisítások legfontosabb típusainak ismerete megteremti annak a lehetőségét, hogy elemezzük az okmány védettségét, gyenge pontjait és hatékony védelmi koncepciót fejlesszünk ki. Okirat-hamisításnak nevezzük a hamis okirat készítését vagy valódi okirat tartalmának megváltoztatását. Típusait tekintve három módszert különböztetünk meg:

### ***Egyszerű – vizuális hasonlóságra törekvő – hamisítás***

- A hamisítás kiindulási alapja egy eredeti okmány, bankjegy, értéket képviselő nyomdatermék vagy más irat stb.
- Az ilyen típusú hamisítványok előállítása nem az eredeti technológiával és nem az eredeti okmánynak megfelelő anyagok felhasználásával történik, vagyis nem tartalmazzák a biztonsági elemek imitációját.
- Napjainkban ebbe a kategóriába tartoznak a különféle fénymásolási technikákkal vagy informatikai eszközök, számítógépek és a kapcsolódó perifériák segítségével létrehozott hamisítványok.
- Az előállításhoz használt eszközöktől függően e kategóriába tartozó „termékek” minősége és veszélyessége igen különböző lehet.
- Az ellenőrzési szempontok ismeretében könnyen felismerhetőek.

### ***Teljes hamisítás***

- A hamisítás kiindulási alapja egy eredeti okmány, bankjegy, értéket képviselő nyomdatermék vagy más irat stb.
- Az ilyen típusú hamisítványok előállítása részben vagy egészben az eredeti technológiával, de általában nem az eredeti okmánynak megfelelő anyagok felhasználásával történik.
- Az eredeti okmány, biztonsági termék alapanyagainak és biztonsági elemeinek speciális tulajdonságait különböző technikai megoldásokkal imitálják.
- Ezzel a hamisítási módszerrel megtévesztésre alkalmas hamisítvány jöhet létre.
- A felismerésnél meghatározó az eredeti termékbe épített biztonsági elem minősége és alkalmassága.

### ***Tartalmi hamisítás***

- A hamisítás kiindulási alapja egy eredeti okmány, bankjegy, értéket képviselő nyomdatermék vagy más irat stb.
- Az ilyen típusú hamisítványok előállítása az eredeti okmányban vagy biztonsági termékben történik: valamely azonosító vagy kiállítási adatban

végrehajtott változtatás (pl. személyes adatok, a tulajdonos arcképe, aláírás, címlet, érték, sorszám stb.).

- A változtatás mechanikai, fizikai és/vagy kémiai módszerekkel történik.
- Felismerhetősége az eredeti termék alkalmasan megválasztott, célzott védelmétől függ.

Mind a három hamisítási kategórián belül több típusú (és minőségű) hamisítvány is előfordul. A hamisítás felfedésének eredményessége attól függ, hogy milyen az eredeti okmány esetében alkalmazott védelem és az ellenőrzés egysége.

### 3. Okmányvédelmi módszerek, biztonsági elemek

Mielőtt döntünk egy biztonsági okmány vagy más, értéket képviselő termék védelmi elemeit, megoldásait illetően, fontos a megfelelő védelmi koncepció kidolgozása. A biztonsági okmányok védelme lehet technikai (pl. fizikai, kémiai, technológiai), illetve adminisztratív.

A klasszikus *technikai, technológiai okmányvédelmi elemek* tárházát (anyagok, módszerek, technológiák) igen széleskörű, folyamatos és dinamikus fejlesztés jellemzi, mely az adott kor technikai szintjét és a feltárt és megismert hamisítás valamennyi paraméterét – pl. mennyisége, minősége, módszerei – figyelemmel kíséri. Újabb és újabb anyagok, megoldások, okmányvédelmi technikák, módszerek szükségesek a korszerű, megfelelően védett okmányok előállításához. Technikai védelem az okmányok bármely részébe beépíthető.

Az *adminisztratív védelem* „a biztonsági okmányokkal kapcsolatos eljárásban az igazgatási folyamatba épített, az ügyintézés és ügykezelés során alkalmazandó előírások, intézkedések, továbbá az eljárást támogató” nyilvántartásban, adatbázisban és „informatikai rendszerben az adatkezelésre vonatkozó adatvédelmi és adatbiztonsági követelmények meghatározása, és az ezeket tartalmazó dokumentációk összessége.”<sup>8</sup> Adminisztratív védelem nélkül nem beszélhetünk okmányvédelemről. Bizonyos esetekben, például a kis kockázatú és jól ellenőrizhető, kis példányszámú okmányoknál, szűk körű kibocsátási feltételek fennállása esetén elegendő megoldás lehet az adminisztratív védelem.

*Biztonsági elemnek* nevezzük azokat a különleges, a termékeket (okmányokat) egyedivé, azonosíthatóvá tévő technológiai, fizikai, kémiai sajátosságokat, amelyek az előállítás során kerülnek fel a termékre, épülnek bele. Egy biztonsági termék valamennyi része tartalmazhat, illetve hordozhat biztonsági elemeket. A biztonsági elem beépíthető az okmányt alkotó alapanyagokba (lehet biztonsági elem maga az alapanyag is), illetve összeépíthető az alapanyaggal, de biztonsági megoldásokat hordozhatnak az előállítás során alkalmazott technológiák is.

---

<sup>8</sup> A *biztonsági okmányok védelmének rendjéről* szóló 86/1996. (VI. 14) Korm. rendelet (2014. 06. 27-én hatályos állapot)

### 3.1. A papír, mint biztonsági okmány alapanyag, adathordozó különleges szerepe

A biztonsági okmányok és a közokiratok döntő hányada még napjainkban is papíralapú. A papírnak különleges szerepe volt és van a biztonsági okmányok előállításában, védelmében. A papír – mint a nyomdatermékek, okmányok alapanyaga – általában növényi rostokból (pamut cellulóz, fa cellulóz stb.), ritkábban – részben vagy egészben – állati (gyapjú), ásványi (üvegszál, azbeszt) vagy szintetikus (poliamid, poliészter stb.) rostokat is felhasználva, vizes szuszpenzióból lapképzéssel előállított papíripari termékek.

A papírt Kínában találták fel (i.sz. 105), de Európában csak 1270 körül találkozhattunk papírgyártással, elsőként az olasz kézműiparosok foglalkoztak vele<sup>9</sup>.<sup>10</sup> Korábban papyruszt (papyrusz-cserje csíkozva hasított bele) vagy pergament (enyvezetlen, yers papír tömény kénsavon áthúzva, marva, szárítva) használtak írás céljára.

Az első papírmalmokat a XIV. században létesítették Németországban, de jelentős fejlődést csak az 1799. év hozott a papíripari gép francia feltalálójának munkássága eredményeként, amely fontos lépés volt ahhoz, hogy elinduljon az ipari termelés.

Az első *vízjeles papír* 1282-ben készült egy olaszországi papírmalomban (egyszerű kereszt alakú minta volt). A vízjelkép kialakításához a még vizes papírba egy vízjelnyomó hengerrel mintát nyomtak, majd ezután víztelenítették, szárították a papírt. A vízjelet évszázadokon keresztül a finom papíráru készítőinek megjelenítésére, azonosítására használták. Ma már sokkal bonyolultabb, színeesebb grafikumú vízjelek kerülnek a biztonsági papírokba.

Már a vízjeles papír gyártásának kezdetekor hamisították néhány sikeres papírkészítő vízjeles papírjait, ezért a hamisítások megakadályozása érdekében folyamatosan fejlődött a papírokban alkalmazott védelmi elemek típusa és száma. Az értékpapírok, a papírpénz megjelenésével kapott új, napjainkban is tartó lendületet a biztonsági papírok védelme. A papír, és ennek következtében a biztonsági okmányok egyik első, az előállítás során az alapanyagba épített, technológiailag is magas színvonalú biztonsági eleme nagy valószínűséggel a vízjel volt.

Mint ahogy ma is jelentős a papíralapú védendő termékek, biztonsági okmányok köre, a különböző, technikailag egyre fejlettebb vízjel-technológiák mellett újabb és újabb védelmi elemek (ellenőrizhető, azonosítható jelzések) kerülnek a biztonsági papírokba, illetve a papírok felületére.

A biztonsági papírt tehát egyedi azonosítókkal, ellenőrizhető jellegzetességekkel gyártják.

---

<sup>9</sup> Bayer Farben Revue. 1973/23. pp. :58-65.  
<sup>10</sup> Uo.

### 3.2. Az okmányvédelemben alkalmazott biztonsági elemek

Biztonsági elem lehet:

- a biztonsági okmány alapanyaga;
- a biztonsági okmány technológiája vagy az előállításához alkalmazott technológiák kombinálása;
- a biztonsági okmány előállításakor a különböző fázisokba beépített speciális tulajdonságú anyagok (jelölőanyagok);
- az okmányra utólagosan felvitt egyedi jellegzetesség.

***Példák a biztonsági elemekre és a technológiai, technikai védelemre:***<sup>11</sup>

***Biztonsági elemek a papírban:***

- speciális rost alapanyagok;
- vízjelek;
- biztonsági szálak;
- pelyhező szálak;
- planchett-ek;
- vizuálisan látható vagy normál megvilágítás mellett nem észlelhető reagens vagy oldható kémiai anyag a papírban vagy annak felületén;
- stb.

***Biztonsági elemek a nyomdafestékekben, tintákban, bélyegzőpárna festékekben (papír, illetve polimer hordozóra):***

- vizuálisan látható, ellenőrizhető megoldások (egyedi színek, színkombinációk, speciális optikai tulajdonságú anyagok);
- egyszerű eszközökkel vizsgálható megoldások (infravörös fényt elnyelő, illetve áteresztő anyagok; lumineszcens tulajdonságú anyagok; fémes hatású, mágneses tulajdonságú anyagok);
- egyéb speciális tulajdonságú jelölő anyagok;
- stb.

***Grafikai védelmi megoldások (papír és polimer hordozóra):***

- egyedi grafikai rajzolatok, betű és szám karakterek;
- összetett grafikai elemek kombinációja, pl. pozitív/negatív gilós elemek;
- rejtett grafikumok, mikro elemek, látens kép;
- stb.

***Nyomdatechnikai nyomtatás védelem (papír hordozóra):***

- különböző, klasszikus nyomtatás technikák (pl. intaglio, magas, mély, szita);
- különleges nyomtatás technikák (pl. írisz ofszet);

---

<sup>11</sup> <http://prado.consilium.europa.eu/hu/glossarypopup.html> (Letöltve: 2014. 06. 25.)

- a különböző nyomtatás technikák kombinálása;
- stb.

**Nyomdatechnikai - könyvkötészeti védelmi megoldások:**

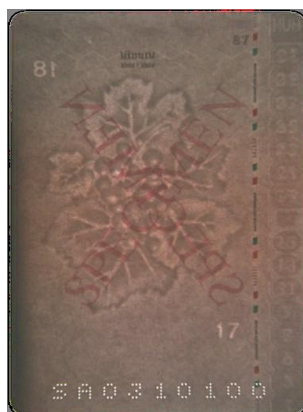
- speciális könyvkötészeti technikák;
- speciális, egyedi tulajdonságú könyvkötészeti alapanyagok;
- stb.

**Egyéb okmánytechnikai védelmi megoldások:**

- különleges tulajdonságú alapanyagok (pl. szintetikus papír, speciális tulajdonságú polimerek), illetve alapanyag kombinációk;
- speciális optikai tulajdonságokkal rendelkező – ún. OVD – elemek (hologram, kinegram, retroreflektív diffrakciós fóliák, OVI festékek, irizáló anyagok);
- speciális adatfelvételi megszemélyesítési technikák (pl. gravírozás, lézer perforálás)
- stb.

**Példák az egyes biztonsági elemekre:<sup>12</sup>**

Biztonsági papír



13. ábra: 2006-ból származó magyar útleveél (a belsőlap átnézeti képe).

A papírban árnyalatos, szőlőlevelet és szőlőfürtöt ábrázoló, oldalszám (elektrotipe) - vízjel kombinációt tartalmazó biztonsági elem, több színnel nyomtatott biztonsági szál, valamint lézer perforálással készült sorszámozás látható.

---

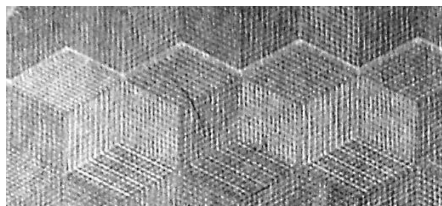
<sup>12</sup> HAZAI Lászlóné: Okmányhamisítás? Okmányvédelem. Belügyi Szemle 2002/11-13, p.70.



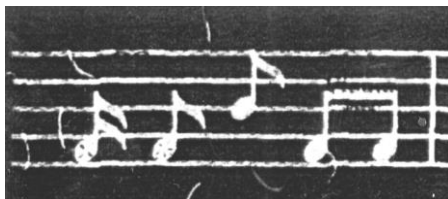
*Gilos grafikába rejtett mikro betűk*

*14. ábra: Speciális technikájú grafikai megoldások, ún. gilos grafika*

Különböző hullámhosszúságú megvilágítás esetén látható nyomatok (pl. UV<sub>254</sub>, 333, 365)



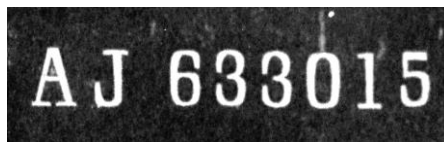
természetes megvilágításnál



UV<sub>365nm</sub> megvilágításnál



sorszám természetes megvilágításnál



sorszám UV<sub>365nm</sub> megvilágításnál

*15. ábra: Magyar úti okmány egy oldala*



#### 4. Optimális okmányvédelem, okmányfejlesztés<sup>13</sup>

Általános követelmény, hogy minden biztonsági okmányt olyan védelemmel kell ellátni, amely megnehezíti, optimális esetben megakadályozza a hamisítást, és biztosítja a hamisítványok azonosítását. Az okmányvédelemmel foglalkozó szakemberek feladata a lehetőségekhez mérten maximálisan megnehezíteni az illegális termékek előállítását.

##### **A biztonsági okmányok hamisítás elleni védelmének főbb alapvetései:**

- az okmányok előállítása a *kockázati* (mekkora a keletkezett kár mértéke) és a *felderítési tényezők* (mennyire gyorsan fedhető fel, szűrhető ki a hamis okmány) *mérlegelésével a lehető legmagasabb technológiai, okmányvédelmi színvonalon* történjen;
- az okmányok előállítására, védelmére felhasznált *anyagokat és módszereket* is hatékonyan *védni kell*;
- az okmányok védelmének kialakításánál *különböző szintű védelmet kell alkalmazni, és biztosítani kell az egyes szintekhez tartozó okmányvédelmi megoldások, eredetiséget igazoló jellegzetességek* egységes, gyors és biztonságos *ellenőrzési feltételeit*.

Általános követelmény továbbá az, hogy minden biztonsági okmányt, illetve egyéb jelentőségénél, funkciójánál, értékénél fogva fontos okiratot vagy más terméket (bankjegy, értékcsikk stb.) *stabil és azonosítható védelmi megoldással* (kémiai, technológiai), valamint minden esetben *ellenőrizhető adminisztratív védelemmel* kell ellátni.

A stabilitás ebben az esetben azt jelenti, hogy gondosan megtervezett védelmi rendszer esetén a biztonsági okmányban sem az idő függvényében, sem a környezeti és a használati körülmények hatására nem változhat lényegesen az ellenőrzés számára is kijelölt tulajdonság, az alkalmazott okmányvédelmi elem.

Az optimális okmányvédelemre törekvő fejlesztési koncepcióban a biztonsági okmányok egy komplex rendszer részei. A komplex rendszerben az okmányok adattartalma, okmánybiztonsági elemei, ismérvei (kémiai, technológiai, adminisztratív) és a korszerű okmányellenőrző, gépi kiértékelő, feldolgozó, ellenőrző programok együtt teszik lehetővé a biztonság fokozását, valamint az ellenőrzés hatékonyságának és gyorsaságának növelését.

Az okmányvédelmi megoldások palettája igen színes. Nagyon sokféle technika, megoldás lehetséges. Fontos azonban tudni, hogy az okmányvédelmi elemek,

---

<sup>13</sup> Uo.

technikák, megoldások akkor jók, ha okmányvédelmi rendszerben is *jól működnek együtt, és nem oltják ki vagy gyengítik egymást.*

Az okmányvédelem és az ellenőrzés különböző szintjeinek ismerete, a tervezés során ezeknek a folyamatos figyelembevétele alapkövetelmény a megfelelően megválasztott és felépített, hatékony védelmi rendszerlétrehozásához.

## 5. Az ellenőrzés jelentősége és szintjei az okmányvédelemben<sup>14</sup>

Az okmányvédelem fent leírt általános elveinél megfogalmazott harmadik alapvetés az *okmányok védelmi szintjei* és az ezekhez tartozó *ellenőrzési feltételek összefüggéseire* hívja fel a figyelmet.

Az okmányok védelmének tervezésénél fontos szempont tehát az ellenőrzési szinteknek, szituációknak az ismerete, illetve szem előtt tartása. Az ellenőrzési helyzeteknek megfelelően (hol, milyen környezeti körülmények között, milyen felkészültséggel és milyen technikai feltételek mellett végzi az ellenőrző a feladatot) az ellenőrzéshez rendelkezésre álló eszközöktől, technikai helyzeti adottságtól függően különböző szintű okmányvédelem kialakítására kell törekedni.

Nagyon fontos eleme a hatékony ellenőrzésnek az okmányvédelem és az ellenőrzés szakterületeinek együttműködése, az ellenőrzést végzők számára a szükséges ismeretek, információk átadása, illetve az ellenőrzés tapasztalatainak figyelembe vétele az okmányvédelem fejlesztésénél.

Az okmányvédelemre – a sok száz év alatt – a technikai fejlődésnek megfelelő folyamatos megújulás, az új technológiák, anyagok, módszerek beépítése, alkalmazása volt a jellemző, és így van ez napjainkban is. Az okmányvédelem megtervezésénél a védelmi rendszerek felépítésének kiindulópontja *az okmányvédelem és okmányellenőrzés klasszikus háromszintű felépítése*<sup>15</sup>

- **Első szint** - *általános vagy alap okmányvédelmi és ellenőrzési szint*  
Az alap szintű biztonsági elemek jól látható, gyorsan megtanulható, alapvetően vizuális ellenőrzéssel azonosítható jellegzetességek az okmányokban. Ilyenek lehetnek pl. az okmányok, biztonsági termékek megjelenése; színe; szöveges és grafikai elemei; felismerhető technológiai jellegzetességei stb.
- **Második szint** – *a hivatalból végzett ellenőrzéseket segítő okmányvédelmi és ellenőrzési szint*  
Az adott okmánnyal hivatalból foglalkozók és a hatósági ellenőrzést végző szakterületek munkáját segítő, összetett azonosítási jellegzetességek tartoznak ide. Ilyenek az egyszerű eszközökkel ellenőrizhető okmányvé-

---

<sup>14</sup> Uo.

<sup>15</sup> Uo.

delmi megoldások, okmánytechnikai jellegzetességek, vagy a különböző elektronikus azonosítást támogató megoldások (OCR-kód, vonalkód, 2D barkód, kontakt, illetve kontaktmentes chip adatok stb.).

Mivel az ellenőrzés helyétől függően különböző környezeti, technikai feltételek és situációk lehetnek, ezért a szinten belül nagyszámú ellenőrzést támogató megoldás létrehozása lehetséges.

- **Harmadik szint** – *szakértői vizsgálatokkal vizsgálható okmányvédelmi, ellenőrzési szint*

Ide tartoznak a szakértők és a speciális szakmai ismeretekkel rendelkezők munkáját segítő azonosítási, okmányvédelmi jellegzetességek, anyagok, speciális okmánytechnikai ismérvek, valamint vizsgálati módszerek. (Ezek a jellegzetességek már többnyire nem nyilvánosan ismert, különböző szinten minősített információk és okmányvédelmi elemek.)

## **6. Az okmányvédelem szabályozása, jogi keretei. Az NBSZ Szakértői Intézetének hatósági tevékenysége**

A biztonsági okmányok védelme minden korban az okmányt kibocsátó feladata, felelőssége. Az állam által kibocsájtott, kiemelten fontos, védelmet igénylő okmányok, így különösen a különleges jogokat igazoló, a személyazonosító és az utazási célú – útlevelek, úti – okmányok védelme kormányzati felelősség, Magyarországon az ezzel kapcsolatos feladatokat kijelölt állami szerv látta, illetve látja el. A 3076/1973. számú Miniszter Tanácsi (MT) határozat és a 024/1973. (X. 19.) Belügyminiszteri utasítás rendelkezett a biztonsági okmányok védelmének szabályairól, amely szabályzók értelmében a biztonsági okmányok védelmének kidolgozása, gyártásának és kibocsátásának ellenőrzése a Belügyminisztérium Okmányvédelmi Szervének (BM OKSZ) feladata volt. Ez a szerv volt az NBSZ Szakértői Intézetének szakmai elődszervezete. A belügyminiszteri utasítás rendelkezett arról, hogy a biztonsági okmányt kibocsátók kötelesek bejelentést tenni (és előzetes terveket benyújtani) a BM OKSZ felé, ha új okmányt kívánnak rendszeresíteni. Ezen rendelkezések betartását a miniszterek közötti együttműködési megállapodás garantálta, illetve ez rendelkezett a biztonsági okmányok köréről is.

A BM OKSZ feladata az okmányok védelmének biztonsági felügyelete volt. E tevékenységet 1990-ben a *nemzetbiztonsági feladatok ellátásának átmeneti szabályozásáról* szóló 26/1990. (II. 14.) és a módosításaként megjelent 90/1990. (V. 2.) MT rendeletek a nemzetbiztonsági feladatok közé sorolták. A rendeletek meghatározott feladatkörben hatósági jogkörrel ruházták fel a Nemzetbiztonsági Hivatalt, mely feladatokat az NBH Szakszolgálati Technikai Igazgatóság szervezeti egysége, az NBSZ Szakértői Intézet jogelődje hajtotta végre. Az 1990. évi rendeletek azonban nem tértek ki arra, hogy mely okmányok minősülnek biztonsági

okmányoknak, és melyek az okmányok védelmével összefüggő kibocsátói feladatok. A gazdasági átalakulással együtt járt a biztonsági okmányokat gyártók körének bővülése. A tájékozatlanság, a nem kellően részletes szabályozás hozzájárult ahhoz, hogy megnőtt az okmányhamisítások száma, ezért sürgetővé vált új előírások kidolgozása.

Az 1995-ös és 1996-os években született meg a 86/1996. (VI. 14.) Korm. rendelet (a továbbiakban R.). Ez új alapokra helyezte új alapokra helyezte a biztonsági okmányok felügyeletét, és azóta az okmányvédelem terén a biztonsági okmányok körébe tartozó okiratok előállításának és kibocsátásának felügyeletére vonatkozóan az NBSZ Szakértői Intézete kizárólagos hatáskörrel rendelkezik: engedélyezési, ellenőrzési, vagyis hatósági feladatokat lát el, és erre a *nemzetbiztonsági szolgálatokról* szóló 1995. évi CXXV. törvény 8.§ (1) bekezdésének d) pontja ad felhatalmazást.

Magyarország Európai Unióhoz történő csatlakozása a biztonsági okmányok védelmének kérdéseit illetően is változást hozott, a közösségi felelősség némileg átalakította az NBSZ hatáskörébe tartozó okmányvédelmi feladatokat. A korábban nemzeti hatáskörben lévő fejlesztési és szabályozási tevékenységek mára már megoszlanak az EU és a tagállamok között.

Nemzetközi törekvés az okmányvédelem terén a fontos és kiemelt jelentőséggel bíró *biztonsági okmányokat* illetően (pl. személyazonosításra, határátlépésre, tartózkodásra jogosító okmányok) egy integrált, egységes, hatékony technikai koncepció kialakítása. Az ennek érdekében hozott uniós szintű szabályozásokat megelőzi a tagállamok közös álláspontjának kialakítása, a biztonságot, az okmányvédelmet erősítő közös intézkedések elfogadása, illetve elfogadtatása.

A Magyarországon kibocsátott biztonsági okmányok védelmének, az előállítás hatósági felügyeletének szabályait – összhangban az uniós normákkal –, valamint a felügyelet alá tartozó biztonsági okmányok körét továbbra is a 86/1996. (VI. 14.) Korm. rendelet írja elő.

## **6.1 A biztonsági okmányok védelmével kapcsolatos hatósági jogkörrel járó feladatok**

A R. részletesen meghatározza a hatóság és a kibocsátó feladatait. Ennek megfelelően a hatósági feladatok közé sorolja:

- a biztonsági okmány védelmét biztosító általános követelményrendszer meghatározását;
- a biztonsági okmányok okmányvédelmére és az eredetiség ellenőrzésére vonatkozó általános szempontok meghatározását;
- az okmányvédelmi tervek és az okmányok előállítóinak technikai és okmánybiztonsági véleményezését;
- az okmányok előállításának engedélyezését;

- a biztonsági okmányok védelmének, gyártásának időszakos technológiai ellenőrzését;
- a kibocsátók szakértői támogatását a biztonsági okmányok védelmével kapcsolatban (tájékoztatás és továbbképzés);
- a szakértői tapasztalatok, valamint az okmány-előállítás technológiájának fejlődése ismeretében a biztonsági okmányok időszakos felülvizsgálatát, védettségi színvonalának véleményezését és újraminősítését, illetve az okmányvédelmi szempontból szükségessé váló változtatások kezdeményezését.

Az NBSZ Szakértői Intézet az előzőekben felsorolt feladatok ellátásán túl e témakörben a biztonsági okmányok védelmi szintjét növelő új okmányvédelmi eszközök, módszerek, technológiák kutatásával, fejlesztésével, illetve ezek alkalmazhatóságának vizsgálatával, az ellenőrzés szempontjainak meghatározásával segíti a hazai okmányok hamisítás elleni védettségének szinten tartását. Ezen túl szakvéleményeket készít okmánytechnikai, technológiai kérdésekben, és javaslatokat tesz új védelmi eszközök, módszerek bevezetésére, szem előtt tartva a nemzetközi gyakorlatot, valamint az Európai Unió előírásait és ajánlásait.

A biztonsági okmány előállításának engedélyezése a R. alapján a hatósági eljárás keretében történik, melyben a hatósági jogköröket első fokon az NBSZ Szakértői Intézet gyakorolja, továbbá – az R. 3.§ (1) bekezdés alapján – ellátja

- az okmányvédelmi rendszerterv kidolgozásával;
- a biztonsági okmány előállításának engedélyezésével;
- a biztonsági okmány előállítójának kiválasztása során az okmány-előállítás technológiai, technikai feltételeinek vizsgálatával, valamint
- a biztonsági okmányok védelmének hatósági felügyeletével kapcsolatos feladatokat.

Az NBSZ Szakértői Intézet hatósági eljárása során és hatósági döntéseinek tartalmával összefüggésben nem utasítható.

***A biztonsági okmány előállításával kapcsolatos hatósági eljárás szereplői és feladataik:***

*Hatóság:* az NBSZ Szakértői Intézet (első fokon). A Szakértői Intézet ebben a feladatkörében *a közigazgatási eljárás és szolgáltatás általános szabályairól* szóló 2004. évi CXV. törvényben foglaltak szerint jár el.

*Előállító:* (R. 7.§ (1) bekezdés) olyan, biztonsági okmány előállítását végző szervezet, mely rendelkezik:

- az Szakértői Intézet által elkészített *okmányvédelmi rendszertervben* foglaltak teljesítéséhez szükséges műszaki, technikai, technológiai feltételekkel;
- megfelelő technológiai-szervezeti rendszerrel és az ehhez kapcsolódó, a biztonságot garantáló biztonsági szabályzattal;
- őrző biztonsági személyzettel és technikai berendezésekkel, a tevékenységének megfelelő belső ellenőrző apparátussal;
- vállalja, hogy az okmányt az *okmányvédelmi tervben* rögzített előírásoknak megfelelően a R.-ben szereplő kötelezettségeket betartva állítja elő.

*Kibocsátó:* (R. 1.§ c) pont) a biztonsági okmány rendszerbe állítására felhatalmazott szervezet.

A gyártó kiválasztásánál a feltételek vizsgálata a kibocsátó feladata, de az „A” és „B” védelmi kategóriába tartozó biztonsági okmányt előállító szervezet kiválasztása során a műszaki, technológiai feltételek vizsgálatát a kibocsátó a Szakértői Intézet bevonásával végzi.

Szükséges meghatározni az okmányvédelmi rendszerterv és az okmányvédelmi terv fogalmát.

*Okmányvédelmi rendszerterv* (R. 1.§ d) pont):

Az okmányvédelmi rendszerterv az általános védelmi előírások sora, amely biztosítja az okmányvédelmi kategóriának megfelelő védelmet, és illeszkedik a kibocsátás körülményeihez, módjához. Ezt minden biztonsági okmányhoz, a kibocsátó felkérésére az NBSZ Szakértői Intézet készíti el.

*Okmányvédelmi terv* (R. 1.§ e) pont):

Az okmányvédelem tervezésénél követelmény az okmányvédelem és az ellenőrzés alapelveinek, szempontjainak figyelembe vétele. Az okmányvédelmi terv az okmányvédelmi rendszertervben foglalt előírások és követelmények alapján készül el. Az okmányvédelmi terv elkészítettéséről a kibocsátónak kell gondoskodnia, és általában az előállító készíti el. Ebben már teljes körűen és részletesen meg kell határozni az adott biztonsági okmányban alkalmazásra kerülő okmányvédelmi eszközöket, pontosan meg kell jeleníteni a felhasznált anyagokat és módszereket (formátum, méret, alapanyag-összetétel, grafika, szövegnyomat, egyedi védelmi elemek – pl. mikrobetű, látens kép, gilos elemek, nyomdafestékek összetétele, nyomtatástechnika).

*Az okmányvédelmi terv vizsgálata (R. 6.§. (5) bekezdés):*

Az okmányvédelmi tervet, az NBSZ Szakértői Intézet bírálja el, és ha az megfelel az okmányvédelmi rendszertervben meghatározottaknak, az adott biztonsági okmány előállítását okmányvédelmi szempontból engedélyezi. Az eljárás során a hatóság új védelmi elemek beépítését, az előállítás technológiai módosítását írhatja elő, vagy arra javaslatot tehet. Az „A” okmányvédelmi kategóriába sorolt biztonsági okmány esetében az érvényesítés, illetve a kitöltés eszközeit is engedélyeztetni kell.

Amennyiben az okmányvédelmi terv és az ahhoz csatolt látványterv és/vagy mintaokmány megfelel az okmányvédelmi rendszertervben foglaltaknak, illetve az esetleges egyéb előírásoknak, akkor az eljárást az NBSZ Szakértői Intézet engedélyező határozattal zárja le, és kiadja a gyártási engedélyt. Az okmányvédelmet érintő feltételek folyamatos fennállását a Szakértői Intézet ellenőrzi.

*A hatósági ellenőrzés során – R. 9.§ (4) bekezdés – a Szakértői Intézet:*

- a biztonsági okmány előállítójánál az előállítás technikai, biztonsági feltételeit illetően ellenőrzést folytathat;
- az engedélytől eltérő előállítás esetén az előállítót a feltárt hiányosságok megszüntetésére kötelezheti, a biztonsági okmány előállítását felfüggesztheti, súlyos szabálysértés esetén az előállításra vonatkozó engedélyt visszavonhatja, az előállított biztonsági okmányt megsemmisítheti, illetve kötelezheti a kibocsátót a biztonsági okmány forgalomból történő kivonására.

## **6.2. A biztonsági okmányok köre**

A biztonsági okmányok körét az *R 1. számú melléklete* tételes felsorolásban tartalmazza. A rendelet három csoportot határoz meg aszerint, hogy milyen szintű szabályozás vonatkozik az egyes biztonsági okmányokra.

*A melléklet I. részében* felsorolt biztonsági okmányok körébe az *Európai Unió által* a tagállamok részére egységesen, kötelezően és részleteiben meghatározott formai és biztonsági jellemzőkkel bíró, ún. egységes formátumú okmányok tartoznak. Az okmányok megjelenését és védelmét részleteiben meghatározó technikai specifikációk kidolgozása az EU szakértői bizottságaiban folyó munka eredménye, és az EU Bizottság döntését követően a tagállamok részére kötelező. Ez a csoport jelenleg három okmányból áll:

- vízümbélyeg,
- a vízum elhelyezésére szolgáló külön lap,
- a tartózkodási engedély.

Ezen okmányok kiemelt védelmét az indokolja, hogy az EU tagállamain kívüli harmadik ország állampolgárai részére kerülnek kiállításra, és közhitelesen bizonyítják az EU valamennyi tagállamába történő belépés, tartózkodás és szabad mozgás jogosultságát.

*A melléklet II. részében felsorolt biztonsági okmányok azok a nemzeti fejlesztési hatáskörbe tartozó okmányok, amelyekre vonatkozóan*

- az Európai Unió minimum okmánybiztonsági követelményeket fogalmaz meg, vagy
- az uniós vívmányok formai, tartalmi követelményeket, vagy
- egyéb biztonsági elvárásokat határoznak meg.

Ebbe a csoportba tartoznak az útlevelek és az 1 évnél hosszabb érvényességi idejű úti okmányok is. A tagállamok által kiállított nemzeti útlevelek és úti okmányok biztonsági jellemzőire és biometrikus elemeire vonatkozó előírásokról szóló 2252/2004/EK rendeletben okmánybiztonsági minimumkövetelmények kerültek meghatározásra, ennek teljes körű figyelembevételével kell az egyes tagállamoknak a nemzeti útleveleket és úti okmányokat előállítaniuk.

Ezen okmányok esetén - a jelentőségük miatt - a biztonsági jellemzők uniós szintű harmonizálása, valamint a biometrikus azonosítók kombinálása a hagyományos okmányvédelmi módszerekkel fontos lépés a hamisítás elleni védelemben, hiszen így biztonságosabbá válnak az úti okmányok, illetve megbízhatóbb kapcsolat létesül az útlevél vagy úti okmány és annak birtokosa között.

*A melléklet III. részében felsorolt biztonsági okmányok azok a teljes mértékben nemzeti hatáskörbe tartozó okmányok, amelyek nem sorolhatók a fenti két csoportba. Ennek két alcsoportja:*

- személyazonosságot vagy valamilyen jogosultságot igazoló okmányok;
- védelmet igénylő létesítmények, szervek, intézmények belépési engedélyei, belépésre jogosító igazolványai.

Megjegyzendő, hogy az ebbe a csoportba tartozó személyazonosító igazolvány esetében – amelyhez utazási jogosultság is társul - már van uniós minimum okmánybiztonsági ajánlás.

### **6.3. A biztonsági okmányok okmányvédelmi kategóriái**

Az R. 5.§ (3) bekezdése értelmében a biztonsági okmányokat tartalmuktól, az általuk keletkeztetett vagy igazolt jogosultságok, illetőleg kötelezettségek súlyától függően „A”, „B” vagy „C” okmányvédelmi kategóriába soroljuk. Az R. 2. számú melléklete ad útmutatót a biztonsági okmányok okmányvédelmi kategóriába sorolásához.



- Az „**A**”, vagyis a legmagasabb védelmi kategóriába tartozó biztonsági okmányok minden alkatrészét védeni kell a teljes, illetve részleges hamisítás ellen. A védelmi módszereknél a kémiai, technikai, technológiai és adminisztratív eljárásokat együtt kell alkalmazni. „A” védelmi kategóriába került besorolásra például a *személyi igazolvány*, az *útlevelek* és az *útiokmányok*.
- A „**B**” védelmi kategóriába tartozó biztonsági okmányok egyes főbb alkatrészeit kell a teljes vagy részleges hamisítás ellen védeni. A védelmi megoldásoknál a kémiai, technikai, technológiai és adminisztratív módszereket differenciáltan kell alkalmazni. Jelenleg „B” védelmi kategóriába tartozik például az *ideiglenes személyi igazolvány* vagy a *diákigazolvány*.
- A „**C**” védelmi kategóriába tartozó biztonsági okmányok hamisítása ellen és annak felismerése érdekében adminisztratív védelmi eljárásokat kell alkalmazni. Az adminisztratív védelem a biztonsági okmányokkal kapcsolatos eljárásban az igazgatási folyamatba épített, az ügyintézés és ügykezelés során alkalmazandó előírásokat, intézkedéseket, valamint az eljárást támogató informatikai rendszerben az adatkezelésre vonatkozó adatvédelmi és adatbiztonsági követelményeket (sorszám, impresszumszám) és az ezeket tartalmazó dokumentációkat jelenti, illetve foglalja magában. „C” védelmi kategóriába tartozik például az *Európai Egészségbiztosítási Kártya*.

Az egyes biztonsági okmányok okmányvédelmi kategóriába történő besorolását a kibocsátó kezdeményezi, minthogy ő felel az adott biztonsági okmány megfelelő szintű védelméért, de ehhez igénybe veheti a hatóság segítségét, az NBSZ Szakértői Intézet okmányvédelemmel kapcsolatban összegyűjtött tapasztalatait.

## 7. Nemzetközi kitekintés, az okmányvédelem szabályozása

Néhány európai és tengerentúli ország kormánya már a XIX. század második felében nagy figyelmet fordított az útlevelek és más, azonosításra alkalmas okmányok hitelességének ellenőrzésére, az utazás megkönnyítésére, egységes feltételek létrehozására. Nemzetközi egyezmények születtek ezen okmányok szabályozására, és 1920. október 21-én a Népszövetség e célból összehívott konferenciáján (*Konferencia az útlevelekről, vám formalitásokról és átmenő jegyekről*, Párizs) az aláíró országok elfogadtak egy szabványt, amely az útlevel és a vízum formátumát, tartalmát, érvényességét és árát egységesen rendezte. To-

vábbi specifikációk kidolgozására 1926-ban került sor a második, Genfben megtartott konferencián.<sup>16</sup>

Egy 1944-es chicago-i egyezmény hozta létre az ICAO-t, amely ma már az ENSZ szakosított szerveként működik, és így az ENSZ-en belül széles körű nemzetközi támogatással folyik a munka.

A kiemelt fontosságú – utazásra, határátlépésre, személyazonosításra alkalmas – okmányok okmánytechnikai, és az ellenőrzés gépi lehetőségeinek fejlesztésénél az ICAO – mely az ENSZ repülés biztonsággal foglalkozó kijelölt, szakosított szerveként a légi közlekedés biztonságának és hatékonyságának növeléséért felelős nemzetközi szakmai szervezet – okmánybiztonsági *előírásai*, illetve *ajánlásai az irányadók*<sup>17</sup>. Ezeket az előírásokat, ajánlásokat mára már ISO szabványként is rögzítik.

Az ICAO folyamatosan fejleszti az okmányok ellenőrzésének gépi azonosító programját. A technika fejlődése és a géppel olvasható okmányoknál a gyakorlatban felmerülő problémák, kérdések szükségessé teszik, hogy folyamatosan javítsák, fejlesszék a programot, ennek megfelelően a *9303 Dokumentum* felülvizsgálata is folyamatos feladat. Ennek 1. része a géppel olvasható útlevelekkel, 2. része a vízumokkal, míg 3. része az ISO szabványnak megfelelő ID-1 és ID-2 méretű, kártya formátumú utazási célra alkalmas úti okmányokkal foglalkozik<sup>18</sup>. A fejlesztésnek, felülvizsgálatoknak nemzetközileg meghirdetett és támogatott célja továbbra is

- a biztonság fokozása,
- a liberalizmus érvényesítése, az állampolgárok szabad mozgásának biztosítása,
- és az ellenőrzés hatékonyságának, gyorsaságának növelése.

Az ICAO okmánybiztonsági feladatkörébe tartozik a leginkább védett okmányok – útlevelek, személyazonosító okmányok – nemzetközi referenciáinak és az egységes ellenőrzési módszerek kidolgozása.

Az optimális okmányvédelemre törekvő fejlesztési koncepcióban<sup>19</sup> a biztonsági okmányok egy komplex rendszer részei. Ebben a komplex rendszerben az okmányok adattartalma (a vizuális és esetenként az elektronikus), az okmánybiztonsági elemek, ismérvek (kémiai, technológiai, adminisztratív), valamint az okmányok ellenőrzését támogató gépi kiértékelő-feldolgozó programok együtt

---

<sup>16</sup> *9303 ICAO Dokumentum: géppel olvasható úti okmányokra vonatkozó előírások (1989)*  
Kiadás: TAG-MRP/2

<sup>17</sup> HAZAI Lászlóné: *A biometrikus azonosítás feladatai. Belügyi Szemle 2013/5, p.101.*

<sup>18</sup> *A biztonsági okmányok védelmének rendjéről szóló 86/1996. (VI. 14) Korm. rendelet (2014. 06. 27-én hatályos állapota)*

<sup>19</sup> HAZAI Lászlóné: *Okmányhamisítás? Okmányvédelem. Belügyi Szemle 2002/11-13, p.70, valamint HAZAI Lászlóné: A biometrikus azonosítás feladatai. Belügyi Szemle 2013/5, p.101.*



- Elektronikus olvasásra (pl. biometrikus azonosítók biztonsági okmányokba történő integrálására) alkalmas elemek például a kontakt és kontaktmentes chippek, valamint a különböző adat-mátrixok, mint például a két-dimenziós bar kód.



Ezekon felül természetesen még számos más megoldás is lehetséges (pl. mágneses vagy optikai adathordozók). Az, hogy melyik módszer valósítható meg, több tényező függvénye. A választást meghatározza az adott tárolni kívánt paraméterek, okmányvédelmi elemek, illetve biometriai azonosító(k)nak az adathordozón történő, megfelelő minőségű és biztonságú tárolásához szükséges helyigény, az adathordozó tárolókapacitása, az adott okmány típusa, technológiai fizikai kialakítása, stb.

A biometrikus azonosítók<sup>22</sup> biztonsági okmányokba történő integrálására irányuló, az EU Bizottság szakmai bizottságai által koordinált, irányított fejlesztések az Európai Unióban a fokozott okmánybiztonság iránti igény miatt, valamint az Egyesült Államok vízum-mentességi programjának indíttatására indultak el. Az Európa Tanács 2003. júniusi thesszalóniki, majd brüsszeli ülésén szólította fel az EU Bizottságot, hogy a *biometrikus elemek bevezetése* érdekében dolgozza ki a szükséges javaslatokat, és kezdje meg a technikai részletek kidolgozását. A fejlesztések két irányba indultak el: a harmadik országok állampolgárai részére kiadott vízumok és tartózkodási engedélyek, illetve az EU tagállamok által kiadott útlevélek és úti okmányok biometrikus azonosítókkal történő ellátása irányába. Korábban már szó volt róla, hogy a *vízum*<sup>23</sup> és a *tartózkodási engedély*<sup>24</sup> egységes EU okmányok, melyekre vonatkozóan az Unió rendeletben szabályozott módon a tagállamok részére egységesen, kötelezően és részleteiben meghatározott formai és biztonsági jellemzőket ír elő. Az *útlevélek és úti okmányok*<sup>25</sup> ezzel szemben nemzeti fejlesztési hatáskörbe tartozó okmányok, melyekre nézve az uniós rendelkezések formai és tartalmi előírásokat, valamint az okmánybiztonsá-

---

<sup>22</sup> Uo.

<sup>23</sup> A vízumok egységes formátumának meghatározásáról szóló 1683/95/EK rendelet (2014. 06. 27-én hatályos állapota)

<sup>24</sup> A harmadik országok állampolgárai tartózkodási engedélye egységes formátumának megállapításáról szóló 1030/2002/EK rendelet (2014. 06. 27-én hatályos állapota)

<sup>25</sup> A tagállamok által kiállított útlevélek és úti okmányok biztonsági jellemzőire és biometrikus elemeire vonatkozó előírásokról szóló 2252/2004/EK rendelet (2014. 06. 27-én hatályos állapota)

gi követelmények minimálisan teljesítendő szintjét határozzák meg, ezek mellett azonban az okmányok további biztonsági, okmánytechnikai fejlesztése, kialakítása a tagállamok hatáskörébe tartozik.

Az EU által kiemelten kezelt biztonsági okmányok fejlesztésével kapcsolatos feladatokat, vonatkozó rendeleteket és határidőket a következő táblázat<sup>26</sup> foglalja össze.

Okmány	Feladat	Jogalap	Határidő	Biometrikus adatok tárolása
ÚTLEVÉL	biometria bevezetése	2252/2004/EK rendelet B (2006) 2909 határozat	2006.08.29. (fénykép) 2009.06.29. (ujjlenyomat)	az okmányba integrált adathordozóban
SZEMÉLY- AZONOSÍTÓ IGAZOLVÁNY	biometria bevezetése (ajánlás jellegű)	2006. 12. 4-5-i tanácsi következtetések	tagállami hatáskör	az okmányba integrált adathordozóban
VÍZUMBÉLYEG	Vízum Információs Rendszer bevezetése (biometria)	767/2008/EK rendelet	2011.10.11.	központi adatbázisban (VIS)
	okmánybiztonsági fejlesztés	1683/95/EK r. 856/2008/EK r. C (2010) 0319 h.	2012.01.27.	
TARTÓZKODÁSI ENGEDÉLY	a megújult kártyaformátumú okmány bevezetése	1030/2002/EK rendelet 380/2008/EK rendelet C (2009) 3770 határozat	2011.05.21.	okmányba integrált adathordozóban
	biometria bevezetése		2011.05.21. (fénykép) 2012.05.21. (ujjlenyomat)	

<sup>26</sup> Hazai Lászlóné: A biometrikus azonosítás feladatai. Belügyi Szemle 2013/5, p.101

A táblázatban is feltüntetett fontos különbség, hogy egyes okmányoknál (vízum) a biometrikus adatok elhelyezése, tárolása a központi adatbázisban, míg más biztonsági okmányoknál (útlevél, személyazonosító igazolvány, tartózkodási engedély) az okmányokba integrált – megfelelő biztonságot nyújtó technológiával beépített – adathordozón történik.

Az EU a biometrikus adatok ellenőrzéséhez *elsődleges biometrikus azonosítóként az arcképet, másodlagos biometrikus azonosítóként az ujjlenyomatot jelölte meg*. Ezek rögzítése az EU tagállamok által kiadott útlevelekben, és az egy évnél hosszabb érvényességi idővel kibocsátott úti okmányokban az elsődleges azonosító esetében 2006, a másodlagos azonosító vonatkozásában pedig 2009 óta kötelező.

Az utazási célú és az EU-ban tartózkodásra jogosító, biometrikus azonosításra alkalmas biztonsági okmányok bevezetése ennek megfelelően az elsődleges azonosító arckép elektronikus formátumban történő tárolásával és a biometrikus adatnak az ún. 1:1 ellenőrzésével kezdődött. Azért az arcképpel, mert az arckép okmányokban történő elektronikus tárolása és visszaellenőrzése igényli az állampolgár részéről a legkisebb együttműködést, és egyben az ellenőrző személy számára a legegyszerűbben összehasonlítható biometrikus jellemző.

Az e-útleveleknek a jelenlegi szabályozás szerint minimum 64K tárolókapacitású, kontaktmentes, rádió frekvenciás elven kommunikáló, ún. RF chipet kell tartalmazniuk. A chipen tárolni kell a személyes adatokat, az arcképet és az ujjlenyomat képét, továbbá egyéb, a chip működéséhez, működtetéséhez, az adatok biztonságának megőrzéséhez szükséges adatokat.

A chipkapacitás minimumának kiszámításakor és az alkalmazásra kerülő biometrikus azonosítók megválasztása érdekében a fejlesztés során tesztek, vizsgálatokat végeztek az arckép, az ujjlenyomat és az íriszkép, mint további biometrikus azonosító tömöríthetőségének megállapítására (értsd: addig tömöríthetjük, amíg az a visszaolvasás utáni állapotban még nagy biztonsággal azonosítható). Arra jutottak, hogy a szabvány arckép JPEG2000 formátumban 12K méretre, az ujjlenyomat WSQ algoritmussal ujjanként 10K-ra, míg az íriszkép szemenként 30K-ra tömöríthető a minőség jelentős romlása nélkül.

Az ICAO közlése szerint szerte a világban 2010 elején már több mint 100 millió ún. e-útlevél, illetve úti okmány kibocsátására került sor több mint 50 ország részéről, és ezekben is az elsődleges biometrikus adat a tulajdonos elektronikus formában tárolt arcképe. 2011-re a biometrikus okmányt kibocsátó országok száma meghaladta a 80-at. Nincs adat arról, hogy ebből mennyi és melyik tartalmaz egy (arckép) és mennyi több (arckép és ujjlenyomat), vagy esetleg más biometrikus adatot<sup>27</sup>.

*A személyazonosító igazolványokat illetően - minthogy ezekhez is utazási jogosultság társul, de az útlevelektől eltérő jog-hatású okmányok - minimum biztonsági követelmények elfogadására és a biometrikus azonosítók integrációjának*

---

<sup>27</sup> Uo.

kötelezettségére vonatkozóan a tagállamok között politikai egyetértés született, azonban az ehhez kapcsolódó jogi normák kidolgozása még nem történt meg.

A fejlesztések tehát nem csak az útleveleket, úti okmányokat és a tartózkodási okmányokat érinti, hanem egyre több ország vezeti be az elektronikus, az előzőekben részletezett paraméterekkel rendelkező személyazonosító kártyákat, vezetői engedélyeket stb. (Németország: ID-2010, vezetői engedély-2011; USA: zöld kártya-2010; EU tagállamok: tartózkodási engedélyek).

## **8. Az okmányok eredetiségének ellenőrzésére alkalmas különleges módszerek**

Az unió az utazási célú és az EU-ban tartózkodásra jogosító elektronikus okmányoknál a tárolt adatok hitelességének és biztonságának érdekében meghatározta, hogy megfelelő, PKI<sup>28</sup> alapú hitelesítési rendet (pl. hatóságok kijelölése, kötelező protokollszabályok) kell alkalmazni.

### **A gépi (optikai vagy elektronikus ellenőrzés) eredetiség-, hitelesség-megállapítás céljából alkalmas megoldások<sup>29</sup> például:**

- az okmányok egyes biztonsági elemeinek, jellemző tulajdonságainak detektálása (színtani tulajdonságok, lumineszcencia, anyagszerkezet, mágneses tulajdonságok stb.);
- az ún. információs elemek detektálása (elektronikusan kódolt képi, illetve szöveges információk elemei);
- adatkonfigurációk vizsgálata (ellenőrző jelek, kódolt, illetve kódolatlan adatok és más okmánybiztonsági elemek kombinációja)

A klasszikus okmányvédelmi megoldások és az elektronikus adatok tárolására, valamint ennek megfelelően a gépi azonosításra alkalmas elemek, eszközök integrálása, beépítése a biztonsági okmányokba kiszélesítette a védelem és az ellenőrzés lehetőségeit, növelte a védelmi szintek komplexitását.

A biztonsági okmányokban az elsődleges adathordozó a papír vagy polimer alapú, vagy ezek kombinációjával létrehozott, megfelelő védelemmel ellátott lap vagy oldal. Az *elektronikus adathordozót* (mint másodlagos adathordozót) úgy kell tekinteni, mint egy új biztonsági elemet, amely:

---

<sup>28</sup> *Public key infrastructure – Nyilvános kulcsú infrastruktúra. www.ediport.hu (Letöltve: 2014. 06. 26.)*

<sup>29</sup> *HAZAI Lászlóné: A biometrikus azonosítás feladatai. Belügyi Szemle 2013/5, p.101.*

- növeli az okmány és az ellenőrzés biztonságát, mert elektronikus formában ellenőrizhetővé teszi az összetartozást az okmány és tulajdonosa között, így segíti az ellenőrzést végző személyt/eszközt;
- technikailag megnehezíti a hamisítást.

Az adatot tároló adathordozót – amely fizikailag beépül az okmányokba – az okmányvédelem részeként kell kezelni. Az okmányvédelmi, okmánytechnikai fejlesztéseknél azonban fontos arra figyelmet fordítani, hogy az új fejlesztésnél az okmánytechnikai biztonság és az informatikai biztonság magas szintű integrációjának kell megvalósulnia.

Hangsúlyozottan igaz az, hogy *az elektronikus azonosítás önmagában nem lehet elégséges* a személyazonosításhoz. Egyes szakemberek szerint az elektronikus adattárolás lehetőségének megteremtésével módosult a klasszikus háromszintű okmányvédelem és ellenőrzés. Hesse amerikai és Stevens angol szakértők<sup>30</sup> már *a biztonság hat szintjéről* beszélnek az okmány eredetiségének ellenőrzése, illetve a tulajdonosának azonosítása szempontjából, melyek a következők<sup>31</sup>

- Folyamatosan fejlesztett, vizuálisan ellenőrizhető, az okmányt és a tulajdonosát egyértelmű, de egyedi elemekkel, okmányvédelmi megoldásokkal azonosító jellegzetességek (ld. klasszikus okmányvédelem első szint).
- Egyszerű okmányvizsgáló eszközökkel ellenőrizhető okmányvédelmi elemek (ld. klasszikus okmányvédelem második szint).
- A megszemélyesítéssel felvitt speciális biztonsági, azonosító elemek a gépi olvasással olvasható zónában, például OCR kód (ld. klasszikus okmányvédelem második szint).
- Az okmányban biztonságos feltételek mellett tárolt biometrikus azonosítók, amelyek az okmány használójának/birtokosának 1:1 (kép/kép) azonosítását teszik lehetővé (ld. klasszikus okmányvédelem második szint).
- Az adatbázisokhoz való engedélyezett hozzáféréseket biztosító technológiák, megoldások, amelyek lehetővé teszik az 1:n (kép/adatbázis) típusú ellenőrzéseket (ld. klasszikus okmányvédelem második szint)
- Olyan biztonsági elemek és kódok, amelyek csak kriminalisztikai eszközökkel, módszerekkel ellenőrizhetők és magas, ún. szakértői szinten ismertek csak (ld. klasszikus okmányvédelem harmadik szint).

A személyes és a biometrikus adatoknak az okmányokban történő elektronikus tárolásával az ellenőrzési módszerek és lehetőségek köre bővül, különösképpen a második szintű védelem és ellenőrzés területén. Az okmányfejlesztéseknél hangsúlyozottan cél a hivatalos szervek ellenőrzési tevékenységének támogatása, segítése és ezzel együtt a biztonság növelése.

---

<sup>30</sup> Keesing Journal of Document & Identity. 2010/33. 21-24.

<sup>31</sup> HAZAI Lászlóné: A biometrikus azonosítás feladatai. Belügyi Szemle 2013/5,101.



Világszerte nagy erővel folyik az automatikus okmány és személyazonosító ellenőrzési rendszerek fejlesztése, tesztelése. A feladatok komplex jellege miatt azonban még továbbra sem nélkülözhető az ellenőrzések során az ember részt vétele a végső döntések meghozatalában.

Alapelv, hogy minden okmányvédelmi rendszernek támogatnia kell az okmány eredetiségének és sértetlenségének ellenőrzését. Ezért *az okmányvédelem új elemekkel való bővítése szükségessé teszi az okmánybiztonsági és informatikai védelmi funkciók logikai összerendezését.* Ennek egy lehetséges kombinációját szemlélteti a 2. számú táblázat.<sup>32</sup>

Okmányvédelmi kategória	„A”	„B”	„C”
Informatikai védelmi kategória	I. szint		
	II. szint	II. szint	
	III. szint	III. szint	III. szint

**A, B, C:** az okmányok okmányvédelmi besorolása (vö. R. 2. sz. melléklet), mely nem azonos az okmányvédelem és -ellenőrzés szintjeivel (vö. 5. fejezet): az **A** kategória a teljes körű védelmet, a **B** a részleges védelmet, a **C** az adminisztratív védelmet jelenti.

**I, II, III:** az informatikai védelem szintjei. Az I. szint a legmagasabb, míg a III. a legalacsonyabb biztonsági szint igényű kategória.

A biztonsági kockázatok vizsgálata minden esetben megelőzi egy-egy okmány besorolását, okmányvédelmi szintjének meghatározását. Ez a többszintű, komplex felépítés biztosíthatja csak a komoly hamisítókkal szembeni versenyelőnyt! De miért szükséges ez a komplex, kiterjesztett biztonság? Miért nem elég csak az elektronikus (1:1 vagy 1:n) ellenőrzés? A válasz egyszerű. Mert előfordulhat technikai hiba, előfordulhat, hogy az adathordozó – jelen esetben a chip – nem olvasható, mert nincs hozzá működő eszköz, vagy a chip sérült és nem olvasható, és mert a hamisítók sem tétlenkednek, így továbbra is szükséges a többszintű ellenőrzés.

<sup>32</sup> Uo.

## 9. Az NBSZ Szakértői Intézetének szakhatósági tevékenységei

A NBSZ Szakértői Intézetének okmányvédelmi feladataihoz szorosan illeszkedik az a két szakhatósági ügykör, amelyek terén vizsgálatokkal, véleményekkel segíti a hatóságok feladatait. Mit is jelent ez a jogszabály szerint.

*„Törvény vagy kormányrendelet az ügyben érdemi döntésre jogosult hatóság számára előírhatja, hogy az ott meghatározott szakkérdésben más hatóság (a továbbiakban: szakhatóság) kötelező állásfoglalását kell beszereznie. A szakhatóság olyan szakkérdésben ad ki állásfoglalást, amelynek megítélése hatósági ügyként a hatáskörébe tartozik, ennek hiányában törvény vagy kormányrendelet annak vizsgálatát szakhatósági ügyként a hatáskörébe utalja.”<sup>33</sup>*

Az NBSZ Szakértői Intézet feladatkörében jelenleg két ilyen ügycsoport van a hatóságiengedély-köteles tevékenységek közül. Az egyik az *értékpapír-kibocsátás* engedélyezési eljárása, amelyben a Magyar Nemzeti Bank (korábban: a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete) a főhatóság (engedélyező hatóság). A másik szakhatósági tevékenység az ún. *biztonsági papírok országhatárt, illetve vámhatárt átlépő kereskedelméhez* kapcsolódik; itt a jelenlegi kormányzati struktúrában a Nemzetgazdasági Minisztérium egyik központi hivatala, a Magyar Kereskedelmi Engedélyezési Hivatal az engedélyező hatósági jogkör gyakorlója.

### A szakhatósági feladatokat meghatározó jogszabályok és feladatok

Hatóság; jogszabály	Feladat	Megjegyzés
<i>Magyar Kereskedelmi Engedélyezési Hivatal</i> 320/2010. (XII.27.) Korm. Rendelet <i>a Magyar Kereskedelmi Engedélyezési Hivatalról</i> kapcsolódó jogszabály: 52/2012. (III. 28.) Korm. rendelet <i>az áruk, szolgáltatások és anyagi értéket képviselő jogok országhatárt, illetve vámhatárt átlépő kereskedelméről</i>	szakvélemény adása és ellenőrző vizsgálatok végzése a <i>biztonsági papírok</i> nemzeti kereskedelméhez kapcsolódóan	a <i>biztonsági papír</i> definícióját a 52/2012. (III. 28.) Korm. rendelet 1.§ 5. pontja tartalmazza

<sup>33</sup> A közigazgatósági hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló 2004. évi CXL törvény, 44.§

<p>Magyar Nemzeti Bank 98/1995. (VIII. 24.) Korm. rendelet <i>az egyes értékpapírok előállításának, kezelésének és fizikai megsemmisítésének biztonsági szabályai- ról</i></p>	<p>közreműködés az <i>értékpapír-nyomdai minősítés</i> megadásá- val kapcsolatos enge- délyezési eljárásban;  szakvélemény készíté- se konkrét <i>értékpapír előállítására</i> irányuló engedélyezési eljárás- ban</p>	<p>az MNB által kiadott <i>Szabályzat I. része</i> tartalmazza az érték- papírok nyomdai úton történő előállításához meghatározott formai, minőségi és okmányvé- delmi előírások mini- mum biztonsági köve- telményeit</p>
--	--	--

### 9.1. Az NBSZ Szakértői Intézet szerepe a Magyar Kereskedelmi Engedélyezési Hivatal által lefolytatott hatósági eljárásban; a biztonsági papírok szállítási (behozatali, kiviteli és átszállítási) engedélykérelméhez szükséges szakvélemény kiadásának folyamata

E szakhatósági tevékenység Nemzetbiztonsági Szakszolgálat Szakértői Intézet hatáskörébe tartozásának oka, hogy a biztonsági okmányok nagy többségének, az értékpapíroknak és a bankjegyeknek az alapanyaga a *biztonsági papír* – bár néhány országban létezik (egyes címleteknél) polimer alapanyagra készült bankjegy is –, vagyis olyan termék, amely a kereskedelmi forgalomban korlátozottan szerezhető be és számos védelmi elemmel rendelkezik. A biztonsági papírok definíciójának meghatározása Magyarországon, kormányrendeleti szinten történik és technikai jellegű. A jogszabályban rögzített fogalomban szereplő technikai feltételrendszernek történő megfelelést a szakhatóság ellenőrzi.

*Biztonsági papírnak* minősül az a papír, amely megfelel a következő feltételeknek:

- rostanyag-összetételétől függetlenül optikai fehérítőmentes, valamint
- a következő védelmi elemek egyikét, vagy bármely kombinációját tartalmazza:
  - egyedi vízjel;
  - egyedi sajátossággal bíró jelzőrost, vagy egyedi kombinációjú jelzőrostok;
  - biztonsági szál;
  - vegyi úton történő törlésre irányuló kísérlet ellen védő, illetve vegyi úton történő azonosításra szolgáló biztonsági reagensek, planchettek, pettyezők;

- egyéb, a gyártó, illetve a biztonsági papír azonosítását lehetővé tevő speciális védelmi elemek (pl. optikailag változó elem – OVD stb.)<sup>34</sup>

A biztonsági okmányok hamisítás elleni védelmének egyik fontos tényezője az alapanyag, vagyis a papír. A *biztonsági papírból* készülő biztonsági okmányokat, értékpapírokat, bankjegyeket, védendő egyéb dokumentumokat, értéket képviselő termékeket többfajta hamisítás ellen kell védeni (egyszerű, vizuális hasonlóságra törekvő hamisítás; teljes hamisítás; tartalmi hamisítás), ezért ennek megfelelően kell kiválasztani a biztonsági papír védelmi elemeit.

A különböző hamisítások vizsgálata során szerzett tapasztalatok alapján néhány, a biztonsági papírok gyártásánál leggyakrabban alkalmazott biztonsági elem lehetséges védelmi értékét a következő táblázat összesíti az egyes hamisítási típusok esetében. (Az 1-től 3-ig terjedő skálán az 1: elégséges, a 2: megfelelő, a 3: jó értékelést jelent.)

	Egyszerű hamisítás	Teljes hamisítás	Tartalmi hamisítás
papír összetétel	1	1	1
papír színezése	1-2	1	1
pelyhezők	1-3	1-2	nem értelmezhető
planchettek	1-3	1-2	nem értelmezhető
reagens kémiai anyag	2	1-3	1-3
vízjelek	3	3	nem értelmezhető
biztonsági szálak	3	1-3	nem értelmezhető

<sup>34</sup> Az egyes áruk, szolgáltatások és anyagi értékét képviselő jogok vámhatárt vagy országhatárt átlépő kereskedelméről szóló 52/2012.(III. 28.) Korm. rendelet (2014. 06. 26-án hatályos állapot)

Az értékelés optimálisan elvárható minőségi paraméterek mellett és megfelelően megválasztott biztonsági elem esetén ad valós képet, mivel a felsorolt biztonsági elemeknek több, technikailag különböző típusa van.

A *biztonsági papírok export-import kereskedelme* a korábban már hivatkozott, *az egyes áruk, szolgáltatások és anyagi értéket képviselő jogok vámhatárt vagy országhatárt átlépő kereskedelméről* szóló 52/2012. (III. 28.) Korm. rendelet szabályai szerint történik. A biztonsági papírok kereskedelme vonatkozásában engedélyköteles tevékenységnek minősül a biztonsági papír bármely viszonylatba történő kivitele, illetve bármely viszonylatból történő behozatala. A biztonsági papírok Magyarország területén történő átszállításának (tranzit) engedélyezési eljárásában a Szakértői Intézet nem vesz részt.

A biztonsági papírok országhatáron vagy vámhatáron<sup>35</sup> történő átszállítását végző cégeknek először az ún. *külön (tevékenységi) engedélyt* kell megszereznie. Ennek birtokában kaphat a cég egyedi szállításokat engedélyező határozatokat a Magyar Kereskedelmi Engedélyezési Hivaltól (a továbbiakban: Hivatal). Az engedély alapját képező kérelem elbírálásban a Szakértői Intézet szakhatóságként működik közre, melyre a *Magyar Kereskedelmi Engedélyezési Hivatalról és a területi mérésügyi és műszaki biztonsági hatóságokról* szóló 320/2010. (XII. 27.) Korm. rendelet utasítja:

*„A Kormány a Hivatalnak a biztonsági papírok országhatárt, illetve vámhatárt átlépő kereskedelmének engedélyezésére irányuló eljárásában*

*a) a kérelemben meghatározott, vizsgált papírminta biztonsági papírnak minősíthetősége, vagyis a vizsgált papírmintának a biztonsági papír jogszabályban meghatározott feltételrendszerének való megfelelése és a kérelemben meghatározott, vizsgált papírminta biztonsági papírnak minősítése esetén a vizsgált papírminta és bármely forgalomban lévő magyar bankjegy, biztonsági okmány vagy értékpapír közötti azonosság megállapításának kérdésében a Nemzetbiztonsági Szakszolgálatot (...) szakhatóságként jelöli ki.”<sup>36</sup>*

## **A biztonsági papírok szállításához kapcsoló hatósági eljárás szereplői:**

- |                 |  |
|-----------------|--|
| 1. Hatóság:     | Magyar Kereskedelmi Engedélyezési Hivatal (első fokon) |
| 2. Szakhatóság: | Az NBSZ Szakértői Intézete                             |

---

<sup>35</sup> Magyarország EU csatlakozását követően – az EU-n belüli vámunió miatt – az országhatár és a vámhatár elvált egymástól

<sup>36</sup> A Magyar Kereskedelmi Engedélyezési Hivatalról és a területi mérésügyi és műszaki biztonsági hatóságokról szóló 320/2010. (XII. 27.) Korm. rendelet (2014. 07. 01-én hatályos állapota)

3. *Ügyfél:* Az a külön (tevékenységi) engedéllyel rendelkező cég, amely a konkrét biztonsági papírra vonatkozó eseti szállítási engedélyt kérelmezi
4. *Ellenőrző hatóság:* Nemzeti Adó- és Vámhivatal (korábban: Vám- és Pénzügyőrség).

A tevékenységi engedélyt a Hivatal adja ki a kérelmező részére, akár csak az *eseti szállítási engedélyt* az éves tevékenységi engedéllyel rendelkező kérelmező részére. Az engedélyt minden egyes szállításra külön-külön kérelmezni kell. Az NBSZ Szakértői Intézet ebben az eseti szállítási engedélyezési eljárásban működik közre mint szakértői feladatokat ellátó szakhatóság.

A be- illetve kiszállítani kívánt biztonsági papír tulajdonságaira vonatkozóan a szakvélemény elkészítéséhez az NBSZ Szakértői Intézet kiegészítő technikai, illetve a felhasználásra vonatkozó információkat kérhet.

#### **A szakhatósági állásfoglalás elkészítése során az NBSZ Szakértői Intézet az alábbiakat vizsgálja:**

- a mintaként benyújtott papír megfelel-e a biztonsági papír követelményeinek;
- a papírminta egyezőségét
  - a forgalomban lévő magyar bankjegyek papírjával,
  - a 86/1996. (VI. 14.) Korm. rendelet hatálya alá tartozó biztonsági okmányok valamelyikének alappapírjával,
  - a 98/1995. (VIII. 24.) Korm. rendelet hatálya alá tartozó értékpapírok alappapírjával.

Abban az esetben, ha a vizsgálatok eredményeként az kerül megállapításra, hogy:

- a vizsgált mintapapír nem felel meg a biztonsági papír követelményeinek, akkor *az adott papír behozatalához, kiviteléhez nem szükséges a szállítási engedély megszerzése;*
- a minta biztonsági papírnak minősül, és a forgalomban lévő biztonsági papírokkal nem egyezik meg, akkor az NBSZ Szakértői Intézet *pozitív szakhatósági állásfoglalást* készít;
- a minta megegyezik valamely magyar (vagy Magyarországon jogszerűen előállított) biztonsági okmány vagy értékpapír alappapírjának valamelyikével, és a kérelmező készíti erre a papírra jogszerűen az okmányt vagy értékpapírt, az NBSZ Szakértői Intézet *pozitív szakhatósági állásfoglalást* állít ki;
- a vizsgált mintapapír műszaki-biztonsági paraméterei alapján azonos a forgalomban lévő biztonsági papírok valamelyikével, akkor az NBSZ Szakértői Intézet a szakvéleményben rögzíti, hogy *nem ért egyet a biztonsági papír kivitelével, illetve behozatalával.*

- a vizsgált mintapapír műszaki-biztonsági paramétereit illetően megegyezik valamely más ország ismert biztonsági termékének papírjával, akkor az NBSZ Szakértői Intézet további vizsgálatok végez és intézkedést kezdeményez.

## **9.2. Az NBSZ Szakértői Intézet szakhatósági szerepe a Magyar Nemzeti Banknál folyamatban lévő hatósági eljárásban; az értékpapírok előállításának engedélyezéséhez kapcsolódó szakértői tevékenység**

*„Az MNB az értékpapírok nyomdai úton történő előállítására vonatkozó külön jogszabályban előírt kötelezettségek ellenőrzése keretében, az ott meghatározott körben és módon a Nemzetbiztonsági Szakszolgálattal együttműködve jár el.”<sup>37</sup>*

A nyomdai úton előállított értékpapírok a biztonsági okmányokhoz hasonlóan olyan biztonsági nyomdatermékek, amelyek védelmét a korábban már bemutatott módszerekkel, magas szintű technikai megoldásokkal védeni kell a hamisítások ellen.

Az NBSZ Szakértői Intézet az egyes értékpapírok előállításának, kezelésének és fizikai megsemmisítésének biztonsági szabályairól szóló 98/1995. (VIII. 24.) Korm. rendelet alapján okmánybiztonsági szempontú értékelő szakvéleményeket készít a Magyar Nemzeti Bank részére az értékpapír előállításhoz kapcsolódó kérelmek miatt indított hatósági eljárásokhoz.

Az *értékpapír* – ebben az értelemben – valamilyen vagyonnal kapcsolatos jogot megtestesítő forgalomképes okirat<sup>38</sup>. Az értékpapírok kezdetben kézzel írott okiratok voltak. Elterjedésük, növekvő forgalmuk később már gépi nyomtatást igényelt, ami magával hozta a hamisítványok megjelenésének veszélyét. Ennek megelőzése, illetve megakadályozása érdekében volt és van szükség az értékpapírok nyomdai úton történő előállítása során speciális papír- és nyomdatechnikai védelem kialakítására, valamint meghatározott formai, minőségi és okmányvédelmi előírásokra.

Általánosan *értékpapír előállítására* az a belföldön bejegyzett nyomda kaphat engedélyt, amelyik megfelel a fent említett 98/1995. (VIII. 24.) rendeletben foglalt feltételeknek. Az engedélyt az MNB határozatlan időre adja meg, és rendszeresen ellenőrzi a feltételek meglétét, melyet a Szakértői Intézet bevonásával végez. A nyomda köteles lehetővé tenni az MNB, illetve a Szakértői Intézet megbízottjai számára, hogy bármikor, előzetes bejelentés nélkül ellenőrizzék a felté-

---

<sup>37</sup> A Magyar Nemzeti Bankról szóló 2013. évi CXXXIX. törvény (2014. 06. 27-én hatályos állapot)

<sup>38</sup> BÁCSKAI Tamás–BÁNYI Tamás–JÁRAI Zsigmond–SULYOK-PAP Márta–SZÁZ János (1991): *Értékpapírok és értékpiacon*. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.

telek meglétét, a gyártás folyamatát. Ha a feltételek bármelyike nem teljesül, az MNB az engedélyt felfüggeszti vagy visszavonja.

### **Az értékpapír előállításához kapcsolódó hatósági eljárás résztvevői:**

- |                        |  |
|------------------------|--|
| 1. <i>Hatóság:</i>     | Magyar Nemzeti Bank (első fokon)   |
| 2. <i>Szakhatóság:</i> | Az NBSZ Szakértői Intézete   |
| 3. <i>Előállító:</i>   | Az MNB nyilvántartásában szereplő, értékpapír előállítására alkalmas, bevizsgált nyomda (értékpapír nyomda)  |
| 4. <i>Kibocsátó:</i>   | Külön jogszabályokban erre feljogosított szervezet, akinek szándékában áll értékpapírt kibocsátani (például részvény esetén a részvénytársaságok, alapításukkor, alaptőkéjük emelésekor vagy címlet-összevonás esetén stb.). |

Értékpapír kibocsátásának engedélyezési eljárását első fokon tehát a Magyar Nemzeti Bank folytatja le a 98/1995. (VIII. 24.) Korm. rendelet és még a PSZÁF által korábban kiadott, a Szakértői Intézettel egyeztetett tartalmú Szabályzatban foglaltak szerint.

A *Szabályzat* – a biztonsági okmányok rendszertervéhez hasonlóan – az értékpapírok nyomdai úton történő előállításához meghatározott formai, minőségi és okmányvédelmi előírások minimum biztonsági követelményeit meghatározó dokumentum. Tartalmazza az értékpapír alapanyagára, grafikájára, nyomdafestékére, nyomtatástechnikájára vonatkozó általános szabályokat. Az MNB értékpapír előállítására engedélyt csak az NBSZ Szakértői Intézet egyetértésével adhat ki. Az NBSZ Szakértői Intézet szakértőinek feladata tehát azt vizsgálni, hogy az előállítani tervezett értékpapír okmánybiztonsági szempontból megfelel-e a Szabályzatban foglalt előírásoknak.

**Összefoglalva:** A hamisítások elleni küzdelem a legfőbb oka annak, hogy az egyéni jogokat, jogosultságokat megtestesítő, személyazonosságot igazoló okiratokat különböző technológiai, adminisztratív megoldásokkal védték már az okmányok, értékpapírok, stb. tömeges elterjedésének kezdeti időszakában és védjük napjainkban is egyedi jellegzetességekkel, biztonsági elemekkel, azonosítható, ellenőrizhető megoldásokkal. A technológiák, az ipar fejlődése nem csak a fejlesztők, az azonosságot és a hitelességet erősíteni szándékozó szakemberek számára kihívás, hogy újabb és újabb megoldásokkal biztonságosabbá tegyenek egy-egy okmányt vagy értékpapírt, vagy bankjegyet, stb., de a hamisítók részére is teremt megoldásokat. Hamisítás volt, van és lesz, de nem mindegy, hogy milyen mértékű és minőségű a hamisított termék. A kihívás az, hogy az okmányvédelemmel foglalkozó szakemberek időben reagáljanak és megtalálják az optimális megoldásokat.



## Felhasznált irodalom

- BÁCSKAI Tamás–BÁNFI Tamás–JÁRAI Zsigmond–SULYOK-PAP Márta–SZÁZ János (1991): Értékpapírok és értékpiacon. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.
- BENCSIK Péter (2003): A magyar úti okmányok története 1867-1945. Budapest, Tipico Design Kft.
- BRIAN Innes (2006): Csalók & hamisítványok. A világ leghíresebb csalásai. Budapest, Athenaeum 2000 Kiadó.
- HAZAI Lászlóné: Okmányhamisítás? Okmányvédelem. Belügyi Szemle 2002/11-13
- HAZAI Lászlóné: A biometrikus azonosítás feladatai. Belügyi Szemle 2013/5
- A biztonsági okmányok védelmének rendjéről szóló 86/1996. (VI. 14) Korm. rendelet (2014. 06. 27-én hatályos állapota)
- [http://www.mult-kor.hu/20100204\\_kis\\_magyar\\_utleveltortenet](http://www.mult-kor.hu/20100204_kis_magyar_utleveltortenet)
- ICAO Memorandum (1990) Montréal, 14. Kiadás, 5-14.
- Bayer Farben Revue. 1973/23. 58-65.
- <http://prado.consilium.europa.eu/hu/glossarypopup.html>
- 9303 ICAO Dokumentum: géppel olvasható úti okmányokra vonatkozó előírások (1989) Kiadás: TAG-MRP/2
- 9303 ICAO Doc, 2015., 7. Kiadás, Montréal, ISBN 978-92-9249-790-3
- A vízumok egységes formátumának meghatározásáról szóló 1683/95/EK rendelet (2014. 06. 27-én hatályos állapota)
- A harmadik országok állampolgárai tartózkodási engedélye egységes formátumának megállapításáról szóló 1030/2002/EK rendelet (2014. 06. 27-én hatályos állapota)
- A tagállamok által kiállított útlevelek és úti okmányok biztonsági jellemzőire és biometrikus elemeire vonatkozó előírásokról szóló 2252/2004/EK rendelet (2014. 06. 27-én hatályos állapota)
- Public key infrastructure – Nyilvános kulcsú infrastruktúra. [www.ediport.hu](http://www.ediport.hu)
- Keesing Journal of Document & Identity. 2010/33. 21-24.
- A közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló 2004. évi CXL törvény, 44.§
- Az egyes áruk, szolgáltatások és anyagi értéket képviselő jogok vámhártart vagy országhártart átlépő kereskedelméről szóló 52/2012.(III. 28.) Korm. rendelet (2014. 06. 26-án hatályos állapota)
- A Magyar Kereskedelmi Engedélyezési Hivatalról és a területi mérésügyi és műszaki biztonsági hatóságokról szóló 320/2010. (XII. 27.) Korm. rendelet (2014. 07. 01-én hatályos állapota)
- A Magyar Nemzeti Bankról szóló 2013. évi CXXXIX. törvény (2014. 06. 27-én hatályos állapota)